

הבדווים בישראל

البدو في اسرائيل

THE BEDOUIN IN ISRAEL

408

2/1990

שבט התש"ן

הבדווים בישראל

שבטי הבדווים באזור הנגב

באזור הנגב מתגוררים כ־75,000 בדווים ב־30 שבטים ותת־שבטים לערך. מרביתם שוכנים בגבולות שבין בתי־קמה ולהב בצפון־הנגב, לשדה־בוקר בדרום ולערד במזרח. חלק ניכר מהבדווים עברו להתגורר בעיירות. רהט היא הגדולה שבהן, ובה כעשרים אלף נפש.

המעבר לעיירות נמשך בקצב מזורז, ומשרדי הממשלה עושים מאמץ ניכר לסייע לבדווים לרכוש את הקרקע ואת הדירה בתנאים נוחים למדי. המעבר לדויר המודרני מאוהלי השער ומצריפי הפח הלוהטים מלווה בבעיות חברתיות מסובכות ביותר בגלל האופי המסורתי והקשר המשפחתי והשבטי ההדוק של הבדווים. הבדווים מוותר על מרחבי המדבר והמקנה, על המדורה ואיסוף הזרדים, ומצטרף לריכוזים הצפופים אשר בעיירות הפזורות במרחבי הנגב. העיסוק במקנה, כבשים, עזים וגמלים הולך ומצטמצם. מרבית הגמלים נעלמו זה כבר מנוף האזור וטרקטורים וקומביינים חדישים החליפו את עבודת הבהמות.

מרבית הבדווים, שכירים כעצמאים, עובדים לפרנסתם בעבודות בנייה וחקלאות. הפועלים הבדווים נודדים עד ללוד ורמלה, אשקלון ואשדוד, אילת ואזור ים־המלח כדי למצוא את פרנסתם. בבתי־הספר רוב המורים הוא מבני השבטים שבנגב. מאות בדווים סיימו לאחרונה בתי ספר תיכוניים, בנגב ובצפון, וממשיכים בלימודים אקדמיים. עשרות מהצעירים הללו הם עורכי דין, רופאים, מנהלי חשבונות, מנהלי מחלקות בבנקים, ראשי רשויות ופקידי ממשלה גבוהים. צעירים אלו יתפסו בעתיד הקרוב את מקום המנהיגות הוותיקה והמכובדת, אשר שלטה בשבטים והנהיגה אותם במשך מאות בשנים.

המוזאון לתרבות הבדווים, אשר במרכז הלימודי ע"ש אל"מ ג'ו אלון, ליד קיבוץ להב, הוא הגדול והעשיר בעולם בתחומו וברמתו. המוזיאון מציג באגפיו את תרבותם החומרית, המסורתית והאמנותית של השבטים בדורות האחרונים. מעת לעת, מוצגות במוזאון תערוכות מקוריות אשר מושכות קהל מבקרים מרחבי הארץ.

עוזי חלימיש

הבדווים בגליל

ברחבי הגליל חיים כיום כ־40,000 בדווים המשתייכים לכ־22 שבטים וחלקי שבטים. רובם הגיעו לגליל ממזרח־הירדן, מהגולן ומהחוראן. אולם יש גם שבטים שמוצאם ממצרים ומצפון־אפריקה, או שמקורם כורדי, טורקמני או פלאחי. האחרונים הפכו לבדווים כדי להתחמק מן השרות בצבא הטורקי.

דירת הבדווים לגליל, החלה בראשית המאה ה־16 ונמשכה עד לשנות ה־30 של המאה ה־20 – תקופת המאנדאט הבריטי. הם עזבו את סביבתם המקורית הן בגלל חיפוש אחר מים ומרעה, והן מחמת מאבקים פנימיים, נקמת דם וסכסוכים עם השלטונות.

בהגיעם לגליל מצאו קרקע פורייה, אקלים לח ואזורים ריקים מאדם או אזורים בעלי צפיפות אוכלוסים נמוכה. הם בחרו להתיישב באזורי העמקים: עמק יזרעאל, עמק בית־שאן ועמק החולה, בשטחי היער הטבעי של גבעות אלונים, שפרעם או באזורים הרריים סלעיים, שלא היו מעובדים, שבהם היה ניתן למצוא מרעה טבעי לעדריהם. המגורים בתקופה העותמאנית ובתקופת המאנדאט היו במאהלים והפרנסה הייתה על גידול עדרי צאן ומעט חקלאות פשוטה. נוסף לכך ניהלו השבטים החזקים מסעי שוד וגבו דמי חסות ("אל־חוה") משבטים אחרים חלשים יותר, מכפרים שכנים ומשיירות סוחרים שעברו בדרכים הראשיות.

מסוף תקופת השלטון העותמאני ובמיוחד מראשית שנות ה־20 החלו הבדווים לעבור להתיישבות קבע, בגלל התייצבות השלטון והמצב הביטחוני המשופר וכן בגלל תפיסת אדמות ובניית יישובים יהודיים חדשים בגליל. כך התהדק גם המגע עם האוכלוסיה הפלאחית ועם האוכלוסיה היהודית בגליל.

בימי מלחמת השחרור ברחו רבים אל מחוץ לגבולות הארץ וכך נותרו שבטים מהם בירדן, בסוריה או בלבנון ומהם נשארו בארץ. הפילוג הזה גרם לשינוי תפיסה בכל המערך היישובי ובמקורות הפרנסה שלהם.

כיום גרים כ־26,000 בדווים ביישובי קבע שהמדינה מכירה בהם והשאר מהם עדיין, ביישובים ספונטאניים, שאינם מקבלים את השירותים המוניציפאליים ומהם ביישובים ערביים בגליל. בתחילה הוקמו 4 יישובי קבע מתוכננים ומסודרים לבדווים בגליל, ביניהם בשמת־טבעון. מספר האוכלוסיה בה כ־4,000 נפש. לאחר מכן, הוכרו עוד 4 יישובים ספונטאניים ויישובי קבע ובהם טובה, שלייד ראש פינה שבה שוכן השבט הגדול ערב אל־הייב. בסך הכל מוכרים, כיום, כ־16 יישובי קבע. רוב הבדווים מתפרנסים, כיום, מעבודה שכירה, בענפי הבניין והתעשייה וכן מעבודות חקלאיות קבועות ועונתיות ביישובים יהודיים שבאזורם. חלק ניכר מהם משרת בזרועות הביטחון בצבא, במשטרה ובמשמר־הגבול, בעיקר כגששים מעולים. כאותו מספר עוסקים עדיין בגידול בעלי־חיים, או בחקלאות. מי שסיימו מוסדות להשכלה גבוהה שבים במקרים רבים אל הכפר ומחנכים את הדור הצעיר במוסדות החינוך המקומיים. מספרם היום כ־25 בתי־ספר בדווים.

לאחרונה, יזמו הבדווים את הקמת המרכז למורשת הבדווים בגליל. המרכז הולך ונבנה בכפר שבלי למרגלות הר תבור. בני השבטים הקימו לשם כך את עמותת "אל באדיה", שמטרתה לשמר ולתעד את מסורות העבר והמורשת המפוארת של שבטי הגליל, הנמצאים בסופו של המעבר מנוודות להתיישבות קבע.

אורנה גורן, אוצרת המוזאון לתרבות הבדווים

متحف تراث البدو مركز جون الون التعليمي القطري

يسكن في اسرائيل حوالي ٢٥٠٠٠ بدوي في النقب و ٤٠٠٠٠ في الجليل بالاضافه الى حوالي ٣٠٠٠٠ في وسط البلاد . ينحدر اصل هذه العشائر الى شبه الجزيرة العربيه ، شرقي الاردن ، سوريا ، مصر وشمال افريقيا . قدم معظم هذه العشائر في مطلع القرن السادس عشر على فترات مختلفه حتى بداية القرن العشرين .

كان البدو يسكنون الخيام المنسوجة من شعر الماعز ثم انتقلوا بعد ذلك الى بيوت مصنوعه من الصفيح والخشب ، ثم بنوا البيوت الحديثه . يسكن ٤٠% من بدو النقب في ٢ قرى دخلت من قبل السلطات ومعترف بها ، اما الاغلبيه (٦٠%) فما زالت تسكن في مجمعات صغيره ، موزعه حسب مواقع العشائر ، وهذه المجمعات غير معترف بها من قبل السلطات .

يسكن معظم بدو الجليل في ١٦ قرية معترف بها من قبل السلطات والقسم الاخر ما زال يسكن في مجمعات غير معترف بها .

يواكب الانتقال من بيوت الشعر الى البيوت الحديثه في القرى مشاكل اجتماعيه معقده وذلك بسبب الطابع التقليدي والصله العائليه والقبليه عند البدو .

تغيرت مصادر رزق البدو تدريجيا من تربية المواشي وزراعة الاراضي الى عمال في فروع البناء

والصناعة ، ثم موظفين في الدوائر والمكاتب
الحكومية ومنهم من يشتغل كعمال مستقلين .
أما بالنسبة للمدارس فلقد حدث تطور عظيم ،
حيث أن -المئات ينهون دراستهم الثانوية ويستمرون
في دراستهم الأكاديمية أو في دور المعلمين ،
ولقد أصبح المئات منهم معلمين ومدراء مدارس ،
محامين ، أطباء ، مهندسين ، مديري حسابات ،
أعضاء سلطات محلية ، مديري فروع بنوك .
وسيحل هؤلاء الشبان تدريجيا محل الزعامه التقليديه
المحترمه - الشيخ - التي قادت العشائر
مئات السنين .

أقيم قبل عدة سنوات متحف لتراث بدو النقب
وسيناء ، وهذا المتحف جزء من المركز التعليمي
على اسم جو الون القائم بجوار كيبوس لاهب في
النقب ، وهو اكبر المتاحف في العالم واعلاها
مستوى في هذا المضمار . ويعرض المتحف في
اقسامه المختلفه حضارة البدو الماديه والفكرية
والتقليديه والفنيه للعشائر البدويه في الفترات
الاخيره . وكذلك بين الفينه والاخرى يقوم
المتحف بمعارض اصلية تجذب جمهور كبير من جميع
انحاء البلاد . هذا وترعى شؤون المتحف جميعه
مؤلفه من البدو واليهود
أما في الشمال فقد اقام البدو هناك مركزا لتراث
بدو الجليل في قرية عرب الشبلي بالقرب من جبل
الطابور . واقاموا جمعية البادية وهدفها المحافظه
على تقاليد وتراث العشائر البدويه في الجليل .

The Bedouin have recently set up a Centre for the Heritage of the Galilee Bedouin, in Shibli on the slopes of Mt. Tabor. In this connection, the "El Batzia" Society was set up to preserve and document the traditions of the past and the glorious heritage of the Galilean tribes which have now reached the end of their nomadic journey.

Orna Goren, Curator of the Museum for Bedouin Culture

Motif: Symbolical
Issue: February 1990
Designer: Y. Granot
Size: 30.8 mm x 30.8 mm
Sheet of 15 stamps
Tabs: 5
Printers: E. Lewin-Epstein Ltd.
Method of printing: Offset

Sujet: Symbolique
Emission: Fevrier 1990
Dessinateur: Y. Granot
Format: 30.8 mm x 30.8 mm
Feuille de 15 timbres
Bandelettes: 5
Imprimerie: E. Lewin-Epstein Ltd.
Mode d'impression: Offset

Motivo: Simbolico
Emision: Febrero de 1990
Dibujante: Y. Granot
Tamaño: 30.8 mm x 30.8 mm
Pliego de 15 sellos
Bandeletas: 5
Imprenta: E. Lewin-Epstein Ltd.
Sistema de impresion: Offset

חותמת יום ההופעה
FIRST DAY CANCELLATION

בחותמת: איור עם
 מאפיינים בדווים

The cancellation shows
 a drawing which
 symbolises Bedouin life

בבול מופיע כלי נגינה בדווי - (הרבאבה) וברקע - שטיח בדווי.
הרבאבה - כלי נגינה בעל מיתר אחד המקובל בכל רחבי המזרח התיכון.
 מוף הכלי בנוי עץ ומצופה עור עז או גמל. המיתר והקשת עשויים שערות זנב-סוס.
 ברבאבה מנגנים באירועים שונים: בשעות הפנאי, בשעות מצוקה, בחגיגות ובקבלות
 אורחים. היא בת-לוויה נאמנה לבדווי וחלק בלתי-נפרד מחייו.

The stamp depicts a Rebab - a musical instrument used by the Bedouin;
 here it is framed by a Bedouin-style carpet.

The Rebab is a one-stringed instrument used throughout the Middle East. The body of the instrument is made of wood covered with goatskin or camel-skin. The string and the bow are made from the hair of horses' tails. It is played and sung to on various occasions - celebrations, on receiving guests, when something comic happens or simply during leisure time. It is the Bedouin's faithful companion and an inseparable part of his life.

The Bedouin of the Galilee

Some 40,000 Bedouin, from some 22 different tribes and clans, live in the Galilee today. The majority came from over the Jordan, some were from Egypt and North Africa, and others, of Kurdish, Turkish, and peasant origin, became Bedouin to escape forced conscription into the army.

The movement of Bedouin into the Galilee began in the early 16th Century and continued until the 1930's. They left their native environment in search of water and pasture and also because of internecine conflicts, blood feuds and clashes with the authorities. In the Galilee they found fertile, unpopulated land, and a humid climate. They settled both in the fertile lowlands and in the uncultivated hilly areas where they found natural grazing ground for their herds. They lived in tents and made their livelihood breeding cattle and from a little home-agriculture. Stronger tribes would plunder weaker ones or demand "protection money" from neighbouring villages, and passing merchant caravans.

Until the early '20s most Bedouin were nomadic; since then they have made themselves permanent homes. In the War of Independence many fled over the border, so that many tribes were split up between Jordan, Syria and Lebanon and Israel, bringing about new attitudes to settlement and to economic activity. Today some 26,000 Bedouin live in permanent, Government-recognised settlements, others in makeshift settlements without benefit of municipal services and the rest in Arab villages in the area. Four permanent settlements were originally planned for the Galilee Bedouin, including Bosmat Tivon (pop. 4,000). Later, an additional four settlements were recognised.

Most Bedouin now earn their living as building, industrial and agricultural employees; a significant group work with the Armed Forces, and the Police, where they use their renowned skills as trackers; some still breed cattle and work in home-agriculture. Those who complete their higher education return, for the most part, to their villages to educate the new generation in one of the 25 local Bedouin municipal schools.

THE DESIGNER: Y. GRANOT

המעצב: יצחק גרנות

The Bedouin in Israel

The Bedouin Tribes of the Negev

Some 75,000 Bedouin, in some 30 tribes and clans, live in the Negev. A high proportion live in settlements of which Rahat (pop. 20,000) is the largest.

The movement to live in settlements is continuing apace, with government encouragement and help in enabling Bedouin to buy land and housing on good terms. The transition from tents or tin huts to modern housing is fraught with complex problems because of the traditional nature and the close family and tribal relationships of Bedouin life. The Bedouin has given up the open spaces of desert and pasture and his camp-fire to move to much more crowded conditions. His dealings with sheep and goats and camels are dwindling. Half the camels have already disappeared from the scene, while tractors and modern combines take the place of beasts of burden.

About half the Bedouin earn their living in building or agricultural work: both as employees and self-employed. Most of the teachers in the Bedouin schools are themselves Bedouin of the area, and Bedouin children finishing High School go on to higher education, becoming lawyers, doctors, bookkeepers and bankers, heads of municipalities and senior government officials.

This younger generation will soon be taking over from the old traditional leadership which has ruled the tribes for hundreds of years.

The Joe Alon Museum of Bedouin Culture, near Kibbutz Lahav, is the largest museum on this subject in the world. It displays items of the physical, the traditional and the artistic culture of the Bedouin tribes in recent generations. From time to time the Museum also puts on original exhibitions which draw visitors from all over the country.

Uzi Haramish

השירות הבולאי: שד' ירושלים 12, תל-אביב-יפו 68021
Philatelic Service: 12 Sderot Yerushalayim, 68021, Tel-Aviv-Yafo